

## El model de llengua de l'Administració local de Menorca

Pilar Vinent Barceló  
Eva Florit Pons  
Servei de Política Lingüística  
i Cultura Popular

Les institucions que formen part de l'Administració local són, físicament i competencialment, les més properes als ciutadans. Per mor d'aquesta proximitat, idò, són un punt de referència per als administrats, que hi acudeixen per resoldre qüestions relacionades amb les seves necessitats més bàsiques i quotidianes, assumptes del seu dia a dia, i el que esperen és obtenir solucions i respostes clares i entenedores.

És per aquest motiu que el llenguatge que utilitzen aquestes administracions, que a casa nostra són els ajuntaments i el Consell Insular, no només ha de ser intel·ligible, precís i al més proper possible als ciutadans, a fi que aquests s'hi sentin identificats; sinó que també ha de ser lingüísticament correcte, ha de ser modern i adequat als canvis socials i tecnològics que es produeixen de manera vertiginosa en la nostra societat, i ha de ser comprensible per a qualsevol parlant de tot el domini lingüístic.

Ara bé, com es van assentar les bases del llenguatge administratiu actual? Intentarem d'explicar-ho a través d'aquest article amb l'objectiu primordial de desfer el fals tòpic, que alguns intenten escampar entre l'opinió pública, segons el qual en l'establiment del model lingüístic de l'Administració un territori en concret s'ha imposat sobre la resta de territoris de parla catalana, menystenint i posant en perill les particularitats de la nostra varietat dialectal. Res més lluny de la realitat, però, i provarem d'aclarir-ho.

Paral·lelament a la restitució de les institucions democràtiques, dins els anys vuitanta del segle passat les diferents administracions públiques insulars i de la resta de l'àmbit lingüístic català van encetar sengles processos de normalització lingüística a fi de recuperar l'ús oficial de la llengua catalana dins l'administració, un procés en el qual el Consell Insular va ser capdavanter, i no només a Menorca sinó en el conjunt de les Illes Balears. Així, el 1983 ja va crear una conselleria delegada per a la normalització lingüística i va aprovar una declaració pública per la qual manifestava que la llengua pròpia de l'illa és el català, reconeixia el dret dels ciutadans a usar-la en les seves relacions amb l'administració i feia pública la seva voluntat de redactar en aquesta llengua, progressivament, tota la documentació emanada de la institució. El mateix any, creava també un servei d'assessorament lingüístic encarregat d'engegar tot aquest procés i de vetllar per la correcció lingüística dels escrits que el Consell, a partir d'aleshores, redactés en català.



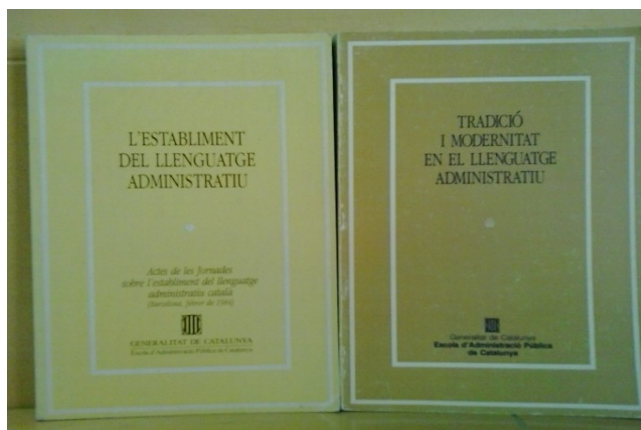
*El Servei d'Assessorament Lingüístic del CIM, que el 2008 commemorà els vint-i-cinc anys de la seva creació, és el responsable de la correcció dels escrits que emanen del Consell Insular de Menorca*

El Consell Insular, a través de l'esmentat servei d'assessorament lingüístic, va participar a partir d'aquell moment en les diferents iniciatives encaminades a establir una norma de llenguatge administratiu per al català que fos vàlida a tot el domini lingüístic, tasca per a la qual es van posar d'acord les diferents institucions de les comunitats autònomes de parla catalana sota el guiatge de la Coordinadora General de Llenguatge Administratiu i l'Escola d'Administració Pública de Catalunya.

### **L'establiment d'un model de llenguatge administratiu català**

Entre 1983 i 1990, a partir de les jornades sobre «Etabliment del Llenguatge Administratiu» organitzades els anys 1984 (Barcelona), 1986 (Barcelona) i 1989 (Palma), i del cicle de conferències que, amb el títol de «Tradicció i Modernitat en el Llenguatge Administratiu», va promoure l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, les diferents administracions de l'àmbit lingüístic català van dur a terme una feina ingent i constant per elaborar, fixar i difondre un llenguatge administratiu propi, en català, després d'un llarg període de temps en què la llengua que dominava aquest àmbit d'ús era una altra, la castellana.

Per dur a terme aquesta tasca, en la qual intervingueren especialistes i responsables dels serveis d'assessorament lingüístic de les diferents administracions, el primer que es va fer va ser estudiar la documentació històrica existent en la tradició administrativa a fi de poder-ne extreure una terminologia pròpia i amb prou trajectòria històrica, rebutjant les formes d'acceptació poc factible, com podrien ser expressions arcaiques o que feien referència a nocions abandonades o en desús, i fent les adequacions semàntiques necessàries en les formes acceptables, després de comprovar si s'havien fixat en els documents normatius i si encara eren vives en alguna varietat dialectal.



*Les actes de les jornades sobre «Etabliment del Llenguatge Administratiu» i «Tradicció i Modernitat en el Llenguatge Administratiu» es varen recollir en sengles publicacions de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya*

Així, es va acudir als primers textos del llenguatge jurídic i administratiu català com ara el *Liber iudiciorum* (s. XII), el *Llibre de les Costums de Tortosa*, els *Usatges de Barcelona*, el *Llibre del Consolat de Mar* o els *Furs de València* (tots del segle XIII) i els documents de la Cancelleria Reial (s. XIV), entre altres textos de tot el territori com poden ser franqueses, privilegis, actes, edictes, cartes, escriptures, etc. Si ens fixam detingudament en els documents d'aquells segles, podrem reconèixer-hi alguns dels criteris que es fan servir actualment en l'Administració local de Menorca. Vegem-ne uns quants, només per constatar-ho.

El 4 de gener de 1377, en els capítols que Bernat Muntaner, síndic i procurador de Menorca, presenta al rei Pere Ilegim:

Primerament, senyor, vos plàcia proveir en les talles qui's fan en la dita illa, car senyor en altra manera lo vostre poble seria consumat si per la manera que vuy se fa se continuava...

El 22 de març de 1469, els jurats de Menorca, preocupats per la gran manca de blat, en demanen als jurats de Mallorca amb aquestes paraules:

Suplicam-vos que no'ns lexeu encórrer, més ab molta promptitut, vullau spedir les suplicacions a la magnificència vostra e fets de la nostra part per lo dit missatger e no'ns ho vullau metra en dilació ni més differir, car la triga és tan evidentment perillosa que dubtam que si gayre dura haiau forma de aquella reparar sens grandíssims treballs e pèrdues de béns e de persones...

I el 7 d'octubre de 1558, en l'Acta sobre la desgràcia de Ciutadella feta a la ciutat de Constantinoble, hi trobam:

Item, al temps que los inimichs batién la muralla incessantment e los de dintre los tiraven axí ab la artilleria com arcabuseria, matant molts dels inimichs, desencavalcant-los moltes peses de artilleria e desbaratant-los les trinxeres e bestions...

Així, gràcies a textos com aquests, a l'hora de fixar unes normes es va poder verificar, entre altres coses, que la forma de tractament usual era el tractament de vós, que sempre es feia servir l'article literari en tota la documentació escrita (fins i tot en els textos administratius de les Illes), que era normal l'ús de les formes verbals amb la morfologia pròpia de les Balears (*suplicam*, *dubtam*...) i que, fins i tot, en alguns casos seguien criteris tan actuals com donar més presència a les dones en el llenguatge, com podem veure al *Forum iudiciorum*, on apareix la frase següent: «Volontat d'aquel o d'aquela que testa en sa vida...».

Ara bé, un cop fixades les formes que convenia restablir, la feina de la Coordinadora General de Llenguatge Administratiu va ser la de cercar la manera de trobar un equilibri entre aquesta tradició d'ús i les noves tendències dels llenguatges administratius més avançats; és a dir, l'equilibri entre internacionalitat, modernitat i identitat, a fi d'establir unes solucions pròpies del català que, alhora que fossin homogènies per a tot el domini lingüístic, també tinguessin en compte les especificitats dels diferents territoris i incorporessin les tendències més modernes aplicades en altres llengües, com ara la representació numèrica de les dates, l'eliminació dels tractaments protocol·laris, un disseny dels documents més adequat a les necessitats del ciutadà i de l'administració o bé evitar l'ús sexista del.

Tot açò va donar com a resultat la fixació i l'establiment del llenguatge administratiu català que coneixem actualment i que les diferents institucions de l'Administració local de Menorca han utilitzat a mesura que s'han anat incorporant al procés de normalització lingüística dins l'Administració.

## **L'estil del llenguatge administratiu de Menorca**

El llenguatge administratiu de Menorca és, per tant, un llenguatge consensuat i decidit conjuntament per especialistes de tot el domini lingüístic, un llenguatge que totes les administracions han adoptat com a propi i que tenen el deure de difondre com a model de llengua entre la ciutadania. Per aquest motiu, ja els anys 1993 i 1994, el Consell Insular de Menorca va publicar, en dues parts, el llibret titulat *Formulari de documents administratius i comercials*, que recollia els criteris generals del llenguatge administratiu i ofería una sèrie de models de documents (certificat, acta, sol·licitud, etc.), a fi de difondre'ls tant entre els treballadors de l'Administració com entre els ciutadans de l'illa a fi de facilitar-los la relació amb les institucions.

Les característiques del model de llengua que utilitzen els ajuntaments i el Consell Insular de Menorca, els serveis lingüístics dels quals treballen de manera conjunta i coordinada en aquest aspecte des del 1996, any en què es va constituir la Xarxa d'Assessors Lingüístics de Menorca, són, a grans trets, les següents:

- És un llenguatge senzill, clar i concís, que en la pràctica es tradueix en:
  - Redacció directa, és a dir, que respecti l'ordre i el sentit lògic de la frase.
  - Ús de la veu activa en tost de la passiva, que no és habitual en la llengua oral i pot confondre.
  - Substitució de formes recargolades per formes més conegudes.
  - Preferència per les frases curtes i reducció de la subordinació.
  
- És respectuós sense ser humiliant, i correcte però no afalagador, la qual cosa vol dir:
  - Ús de fórmules que no col·loquin l'administrat en una situació d'inferioritat respecte als càrrecs de l'Administració (*deman* en comptes de *preg*).
  - Supressió de totes les formes de discriminació, tant si és per origen com de creences religioses, concepció política, etc.
  - Supressió de les expressions pròpies d'un llenguatge sexista sense caure, però, en solucions artificioses que dificultin la comprensió del text.
  - Ús general del tractament de vós per al receptor (segona persona del plural), ja que és un tractament formal, impersonal, respectuós, d'ús tradicional en el llenguatge administratiu, i evita ambigüitats i haver de fer les distincions de sexe en moltes ocasions (*saludar-vos*, en tost de *saludar-lo/la*).



*Primera publicació del Consell Insular de Menorca per difondre el llenguatge administratiu català*

- Respecta les especificitats del territori, en aquest cas Menorca, per la qual cosa:
  - Les formes verbals usades són les pròpies del català de les Illes Balears, que són normatives i es poden emprar en el llenguatge formal (*expòs*, *sol·licit*, *demanam*, *manifestau*, *llegesqui*, *estam*, *creim...*).
  - Preferència pel lèxic més habitual de Menorca, quan hi hagi sinònims geogràfics: *fillet/a* o *al·lot/a* (en tost de *nen/a*), *fems* (en tost d'*escombraries*), *cercar* (en tost de *buscar*), *ca* i *canera* (en tost de *gos* i *gossera*), etc.
  
- És homogeni a tot el domini lingüístic, de manera que fa servir unes formes lingüístiques específiques (frases fetes, fórmules fixes, tractaments...) vàlides a tots els territoris de parla catalana.
  
- És modern pel que fa al disseny dels documents, de manera que, per tal d'assegurar la correcta comunicació entre l'Administració i els ciutadans, es procura que els documents tinguin una estructura visual clara, precisa i esquemàtica.

## La voluntat de modernització: els llibres d'estil

Els primers anys del segle XXI s'enceten amb la voluntat d'adaptació a la nova realitat sociolingüística. Ens trobam amb una legislació lingüística favorable a l'impuls del català, un procés de normalització que ha fet molts avanços i una societat que es vol desenvolupar amb normalitat en català en els diferents àmbits i que reclama un model de llengua clar i que es pugui fer seu.

### Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits

*L'Estudi sobre la presència del català als mitjans de comunicació de Menorca*, encomanat el 2004 a Marta Coll Florit en el marc de les beques d'estiu del CIM, revela que els professionals dels mitjans de comunicació de l'illa troben a faltar un llibre d'estil que els guiï sobre l'ús de la llengua catalana a la seva feina. Fruit d'aquesta constatació neix la col·laboració entre el Departament de Cultura del Consell i la Universitat de les Illes Balears per a l'edició d'un manual d'estil per als mitjans de comunicació de Menorca.

D'aquesta manera, sobre la base d'una primera edició del *Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits* a càrrec del Consell de Mallorca, en col·laboració amb les autores, Neus Picó i Magdalena Ramon, i amb el Departament de Filologia Catalana de la Universitat de les Illes Balears, el Servei d'Assessorament Lingüístic del CIM, juntament amb el professor Joan Francesc López Casanovas i el periodista Bosco Marquès, aleshores director del *Diari Menorca*, va fer una feina de revisió i d'adaptació del llibre d'estil a la realitat menorquina a fi que fos una obra de referència per als mitjans locals.

El *Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits* editat pel CIM fou finalment presentat al públic el setembre de 2006 en el marc de les II Jornades de Normalització de Menorca i va ser distribuït entre tots els mitjans de comunicació de l'illa.



Portada del llibre d'estil publicat pel Consell Insular el 2006

A més a més, atesa la seva vocació generalista, el llibre esdevé un manual d'ús de la llengua catalana en els àmbits formals en la seva globalitat, amb una proposta d'un model de llengua ajustat a la tradició lingüística de les Illes, ja que a més de tractar sobre criteris lingüístics en les diferents tipologies de mitjans de comunicació orals i escrits, fa un repàs dels aspectes més dubtosos de la morfologia del català (diferents classes de paraules) amb què s'enfronta qualsevol usuari, amb especial incidència en les especificitats del subestàndard balear: article, pronoms personals, morfologia verbal o lèxic. Així, alhora que s'explica que un locutor de Menorca pot dir *fillet*, igual que un de Mallorca pot dir *nin* i un d'Eivissa *boix* —i que tots tres poden dir *al·lot*—, es parla de la tradició en l'ús de l'article literari en els àmbits formals a les Illes Balears; s'explica que no hi ha cap inconvenient d'emprar una forma verbal com *informam*, però que és incorrecte un subjuntiu com *sapi*, o que hem de canviar *sempre i quan* per *sempre que*. També és interessant el diccionari d'errors freqüents que inclou el llibre cap al final i que ens fa avinent que no hem de tenir *por a* sinó *por de* i que *aferratina* i *tamany* no són correctes.

### Tot i mig

- Els adjectius *tot* i *mig* no varien davant els topònims femenins: *tot Menorca* (i no \**tota Menorca*), *mig Europa* (i no \**mitja Europa*), etc. Però si el topònim va precedit d'article o bé va acompanyat d'un adjectiu, hi ha concordança: *tota l'Europa de l'Est*, *tota l'Àfrica subsahariana*, *tota Eivissa meridional*, etc.
- Convé no abusar de l'ús de *tot* quan vol dir *cada*:

Exemple:

Podem dir: *tots els anys els polítics es vesteixen de Reis Mags* ☹

Però també: *cada any els polítics es vesteixen de Reis Mags* ☺

### capvespre/horabaixa/tarda

En general són formes sinònimes. A Mallorca, tant *capvespre* com *horabaixa* designen les hores que van de migdia a entrada de fosca. A Menorca, amb aquest sentit, s'utilitza *capvespre*, i a Eivissa *tarda*. A Menorca és ben viva la forma *fosquet* per indicar les primeres hores del vespre.

## Fragments del Llibre d'estil

El *Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits* es pot descarregar en aquest enllaç: <http://sal.cime.es/WebEditor/Pagines/lilibre%20estil.pdf>

## Documents administratius i comercials

Paral·lelament a la publicació del *Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits*, el Servei Lingüístic del CIM ja feia feina en l'elaboració d'un nou manual que havia de servir de referent a les administracions públiques ubicades a l'illa de Menorca. Calia sobretot un llibre de models de documents adaptats al llenguatge administratiu català modern, a les particularitats de l'illa i a les necessitats de les administracions locals i insular, a fi que la llengua utilitzada per l'Administració, sense perdre formalitat, fos pròxima a la de l'administrat.

Evidentment, no es partia de zero. El 1993 el Servei d'Assessorament Lingüístic, com hem esmentat més amunt, ja havia publicat el *Formulari de Documents administratius i comercials*, però d'aleshores ençà no s'havia publicat cap més manual en aquesta línia i des d'administracions i universitats catalanes s'havia avançat molt en l'estudi, la definició i la proposta de models de llenguatge administratiu. D'aquesta manera, amb la voluntat de revisar i ampliar aquella primera publicació, la Xarxa d'Assessors Lingüístics de Menorca va posar fil a l'agulla amb l'objectiu d'elaborar un material adaptat a una realitat que coneixien de primera mà. Les feines es van començar a desenvolupar el 2004, amb una distribució dels apartats entre els diferents membres de la Xarxa i amb reunions periòdiques de posada en comú i revisió de la feina realitzada, fins que finalment el llibre va veure la llum a final del 2007.



*Publicació elaborada per la Xarxa d'Assessors Lingüístics de Menorca  
i editat pel Consell Insular de Menorca el 2007*

A fi de fer-ne la màxima difusió, es van programar sessions de presentació del llibre al CIM, als ajuntaments i a algun institut. Aquestes presentacions tenien el doble objectiu de donar a conèixer el manual com a nou recurs a l'abast dels treballadors i aprofitar per fer una sessió sobre errors i dubtes freqüents en el llenguatge de l'Administració local. A més, se'n va fer una àmplia distribució, i a part d'ajuntaments i Consell Insular, es va fer arribar a altres administracions, centres educatius i escoles de persones adultes, associacions empresarials i sindicals, entitats culturals, etc.



De fet, *Documents administratius i comercials* ha esdevingut un autèntic llibre d'estil per al Consell i és un referent per als treballadors. Exposa, en un format molt manejable i sovint amb exemples centrats en el cas de Menorca, les principals pautes quant a estil, terminologia, fraseologia, convencions (abreviatures, majúscules i minúscules), errors freqüents, etc., amb l'objectiu de fer de la llengua de l'Administració una llengua moderna, democràtica, clara, concisa i a l'abast dels ciutadans. Així, per exemple, es proposa defugir construccions ampul·loses (“tenc l'honor de...”) o recargolades i buides de contingut (“procedir a donar lectura”, que es pot substituir per un simple *llegir*). Ens assabentam que no és el mateix *nomenar* que *anomenar*, que els càrrecs no s'*ostenten* sinó que s'*exerceixen* o que l'article dels topònims va en minúscula i a més es contreu en contacte amb preposicions (des Migjorn Gran). En l'apartat de majúscules i minúscules, també podem destacar un subapartat dedicat a les diades i als períodes festius més nostres, amb menció dels Darrers Dies, el Dia des Be o Sant Antoni. Els apartats de terminologia i fraseologia ens aclareixen per exemple que s'ha de dir *nucli antic* i no *casc antic* i *tal com* i no *tal i com*. També hi ha un apartat de fórmules habituals en els documents, de morfologia verbal balear, d'ús no sexista del llenguatge i de tractaments protocol·laris. Finalment, l'apartat de models sintetitza i aplica tot l'anterior a través d'exemples de trenta tipus de documents, que volen servir de base per a la redacció dels escrits més habituals que es produeixen a l'Administració, com ara oficis, informes, resolucions, convocatòries de reunió o actes.

#### 13.5. CERTIFICAT

El certificat és un document expedit per un funcionari públic competent (secretaris, interventors, caps de secció, gerents) o per una persona autoritzada legalment (mergers, empresaris) que dona fe d'un fet, del contingut d'un document o de les circumstàncies que consten en actius, registres, llibres d'actes, etc.

1. Dades de l'emissor	Jaume Bosch Pons, secretari de l'Ajuntament de Ciutadella.
2. Certificació	CERTIFIC: Que, d'acord amb els antecedents que consten en els arxius d'aquest departament, el senyor Pere Anglada Pons, amb DNI núm. 14447779, ha treballat en aquest ajuntament com a auxiliar administratiu del 2 de febrer al 30 de juny de 2004.
3. Fórmula de certificació	I, perquè consti, sign aquest certificat amb el vistiplau del batle.
4. Datació	Ciutadella, 5 de juliol de 2004
5. Signatura	[rúbrica]
6. Vist i plau (o escollit)	Vist i plau El batle [rúbrica] Gerard Vinent Sintes

*Model de certificat*

*Documents administratius i comercials* es pot descarregar en aquest enllaç:

<http://sal.cime.es/WebEditor/Pagines/lilibreDAVa%20OK.pdf>

En conclusió, l'objectiu final de tota la feina duta a terme al llarg d'aquests més de trenta anys és que els treballadors de l'Administració pública a Menorca tinguin un referent clar a l'hora de redactar i elaborar textos administratius en llengua catalana a fi d'aconseguir, en darrer terme, un model de llengua de prestigi i de referència per a la ciutadania de Menorca.